

PRED 100 ROKMI VYŠIEL V KOŠICIACH SLOVENSKÝ VÝCHOD (1919 – 1937)¹

Ján DŽUJKO

Po roku 1918 dochádza na Slovensku k dovtedy nepoznanému progresu v oblasti slovenského novinárstva. Výnimkou nebolo ani východné Slovensko, kde slovenské novinárstvo nemalo žiadnu tradíciu. Už po vyhlásení Československej republiky si Dočasná vláda pre Slovensko uvedomila, aký význam má vydávanie slovenskej tlače, ktorá by bojovala s nepriateľskou propagandou, šírenou zväčša maďarskými a nemeckými periodikami a letákmi, vyvracala rozličné dezinformácie a pomáhala upevňovať československú štátnosť na slovenskom území. Koncom roka 1918 tak vzniklo na západnom a strednom Slovensku niekoľko nových slovenských periodík, ktoré pomáhali plniť tieto úlohy. Na východe krajiny sa vytvorili podmienky pre vznik prvých novín a časopisov až po príchode československého vojska začiatkom roka 1919.

Práve vďaka podpore ich veliteľa na Slovensku, plukovníka Františka Schöbla a náčelníka jeho štábu podplukovníka Františka Bartoša sa Edmundovi Borekovi podarilo založiť v Košiciach slovenský denník. Zo začiatku bol financovaný z prostriedkov vojenskej správy a k dispozícii mu bol aj potrebný vojenský personál, ktorý pôsobil i v administrácii periodika. Tá bola spolu s redakciou novín v budove Zemského vojenského veliteľstva.

Dňa 9. januára 1919 tak vyšiel v Košiciach Slovenský východ (1919 – 1937) s podtitulom *Nestranný orgán Slovenska a Karpatskej Rusi*. Zo začiatku vychádzal na 2 – 8 stranách. Tlačil sa v kníhtlačiarňi svätej Alžbety, neskôr v Slovenskej kníhtlačiarňi. So zodpovedným redaktorom Edmundom Borekom pôsobili v redakcii aj spisovatelia Ján Hrušovský a Hana Gregorová, ako i košický rodák Anton Straka. Prvým externým odborným spolupracovníkom sa stal Josef Polák, píšuci do rubriky *Umenie*. Cena jedného čísla výtlačku bola 20 halierov. Tá sa postupne zvýšila na 50 halierov. Náklad prvých čísiel bol približne 500 kusov denne. Cieľom novín bolo predovšetkým upevňovanie slovenskej národnej identity a československej štátnosti na periférii krajiny. Snažil sa osloviť nielen Slovákov a tu prichádzajúcich Čechov, ale aj Rusínov. Bol tak primárne adresovaný nielen obyvateľom východného Slovenska, ale aj Podkarpatskej Rusi. To naznačovala aj prvá nesamostatná príloha Rusínske slovo, tlačená neskôr azbukou. Na starosti ju mala Elza Zinaida Mažárová, neskôr Ilarion Curkanovič. V denníku sa v prvom roku jeho existencie sformovalo aj niekoľko pravidelných rubriek ako napr.: *Besednica, Burzové zprávy, Cudzozemsko, Divadlo, Divadlo a umenie, Domáce zprávy, Hospodárske zvesti, Knihy a časopisy, Národné hospodárstvo, Úradné zprávy, Chýrnik, Posledné zprávy, Posledné radiové zprávy, Rôzne zprávy, Sokolský zvestník, Školstvo, Šport, Šport a turistika, Telegramy, Umenie, Úradné zprávy, Zahraničné zprávy*. Slovenský východ mal aj *Šarišskú hliadku* a *Spišskú hliadku*, tie obsahovali rozličné krátke informácie z týchto regiónov.

1 Príspevok vznikol v rámci projektu APVV-15-0036 *Východné Slovensko v 19. a 20. storočí vo vzťahu centra a periférie*.

Vydávanie Slovenského východu v počiatočnej fáze narazilo na rozličné prekážky, ktoré musela redakcia i administrácia prekonávať. Niektorí pouliční predavači pýtali od kupujúcich vyššiu cenu, ako bola uvedená na titulnej strane periodika. Slovenský východ preto žiadal čitateľov, aby takých ihneď nahlásili polícii alebo vojenskej hliadke. Takéto správanie evidoval denník nielen v Košiciach, ale aj v Starom Lubovni. Navyše niektorí príslušníci maďarskej minority v meste upozorňovali deti, aby nepredávali slovenské noviny. Ďalšie prekážky spojené s vydávaním novín, zvlášť v Košiciach, sa týkali pošty. Tá buď nedoručovala telegramy, alebo boli „bolševicky zkomolené“, inokedy doručené s trojdňovým meškaním. Listy a zásielky zas posielala na adresu redakcie a administrácie, ale do tlačiarne poštár zámerne nedoniesol peniaze. Problematické bolo aj doručovanie novín. Na pošte nechávali Slovenský východ „ležať“. Z vlaku sa tiež vyhadzovali celé balíky alebo jednotlivé čísla vydaní denníka. Pošta nedoručovala noviny adresátom, predavači niekedy posielali späť viac ako polovicu prevzatých výtlačkov. Denník preto publikoval výzvu čitateľom, ako reklamovať nedoručenie novín. Ak mala administrácia konkrétnu reklamáciu, mohla ďalej konať. Napokon vydávanie novín prerušil vpád maďarskej Červenej armády na územie východného Slovenska. Redakcia i administrácia novín bola nútená opustiť Košice. Prestažovala sa do Žiliny spolu so Zemským vojenským veliteľstvom. Do Košíc sa vrátila až začiatkom júla po tom, čo cudzie vojská opustili územie Slovenska. Následne denník vychádzal takmer celé medzivojnové obdobie. V roku 1937 si zmenil názov na Novosti. Tie zanikli v novembri 1938.

Slovenský východ, ktorý začal vychádzať 9. januára 1919 v Košiciach bol priekopníkom slovenskej tlače na východnom Slovensku v medzivojnovom období. Zároveň bol prvým po slovensky písaným regionálnym denníkom na Slovensku. Na začiatku svojej existencie výrazne prispel k šíreniu československej štátnosti, k upevňovaniu slovenského národného povedomia, presadzovaniu slovenskej kultúry a slovenského školstva na periférii krajiny. Svojich čitateľov informoval nielen o politickom hospodárskom a kultúrnom dianí na východe krajiny, ale prinášal dôležité správy z celej republiky a na jeho stránkach nechýbalo ani zahraničné spravodajstvo.

Použitá literatúra:

KIPSOVÁ, Mária a kol. *Bibliografia slovenských inorečových novín a časopisov z rokov 1919 – 1938*. Martin : Matica slovenská, 1968. 1074 s.

KORČÁK, Rostislav. Začátky prvního slovenského denního listu na východním Slovensku. In *Nové obzory* 7, 1965, s. 72-89.

Slovenský východ – 1919.